

A MAGYAR
TUDOMÁNY
ÜNNEPE

A metakognitív stratégiák fejlesztésének lehetőségei a tanórákon

DR. TASKÓ TÜNDE ANNA

MTA

MAGYAR
TUDOMÁNYOS
AKADÉMIA

Tartalom

A metakogníció fogalma

Metakognitív stratégiák

A metakogníció fejlesztése

Metakogníció és tanulás

A metakogníció fogalma

Flavell (1979) nevéhez fűződik a fogalom

Két fő eleme a metakognitív tudás és a metakogníció gyakorlatát vagy szabályozását (kontrollfunkciók).

A metakognitív tudás

a gondolkodásról szerzett ismereteket jelenti, azt a tudást, amivel a gondolkodási folyamat ellenőrizhető

- 3 formája:
 - a személy szerint (bemutatja, hogyan tanulnak az emberek, ez egy személyes tudás, kinek-kinek a tanulási módjáról. Például ha valaki megfigyeli, hogy sokkal hatékonyabb, ha délelőtt tanul, mint délután.)
 - a feladat szerint (a feladatok természetére vonatkozik, a szükséges, egyénileg változó folyamatot írja le. Például ha valaki tisztában van vele, hogy sokkal több időre van szüksége egy történelmi szöveg elemzésére, mint egy irodalmi mű elemzésére.)
 - a stratégia szerint (a kognitív és metakognitív stratégiákról szóló tudást foglalja magában, azaz hogy mikor, milyen esetben célszerű ezeket a stratégiákat használni.)

Metakognitív stratégiák

A metakognitív stratégiák lépésekre bontható **folyamatok**, amelyeket a gondolkodás ellenőrzésére használhatunk, és amelyek a kitűzött cél elérését segítik (például egy szöveg megértését).

Segítik a tanulás **áttekintését** és **irányítását**, a **gondolkodás tervezését** és **megfigyelést** szolgálják, egyben **ellenőrzik** a tevékenység eredményét.

Rendszerint megelőzik, vagy követik az értelmi műveleteket (pl: kérdésfeltevés).

A kognitív és metakognitív stratégiák átfedhetik egymást (pl.: Például használhatjuk a kérdésalkotás módszerét egy szöveg olvasásakor a mondanivaló átvételének eszközeként (kognitív) vagy az olvasottak megértésének ellenőrzésére (metakognitív).

Alapvető metakognitív stratégiák

Az új tudás kapcsolása a már meglévőhöz.

A gondolkodási stratégia tudatos megválasztása.

Az értelmi folyamat tervezése, nyomon követése és értékelése.

Metakogníció és tanulás

Kulcsszerepet játszik a sikeres tanulásban, ezért fontos tanulmányozni és úgy fejleszteni a tanulók gondolkodását, hogy a metakogníció segítségével sikeresebben működtessék értelmi képességeiket.

Bárki megtanulhatja jobban szabályozni a gondolkodását.

A metakogníció tanulmányozása hozzásegítheti az pedagógusokat ahhoz, hogy megértsék a tanulás közben lezajló értelmi folyamatokat és a jobb és gyengébb tanulók közti különbségeket.

Metakognitív stratégiák és a tanulás

A kutatások azt mutatják, hogy a bemutatandó direkt utasítások hasznosak lehetnek és **a tanításuk is lehetséges**, a gyerekek önálló alkalmazási képessége **fejleszthető**.

A metakogníció fejlesztése

Meg kell állapítani, hogy mit tudunk és mit nem?

Beszélni kell a gondolkodásról!

Gondolkodási napló vezetése

Tervezés és önállóság kialakítása

A gondolatmenet kikérdezése és nyomon követése

Önértékelés fejlesztése

Meg kell állapítani, hogy mit tudunk és mit nem?

Előzetes tudás mozgósítása

„mit tudok már a ...-ról” és „mit akarok megtanulni a ...-ról”.

Beszélni kell a gondolkodásról!

A gondolkodásra és tanulásra vonatkozó szókincs fejlesztése.

A páros problémamegoldás egy másik használható stratégia. Az egyik tanuló elemzi a problémát, leírva saját gondolatmenetét. A társa eközben hallgatja, és értelmező kérdéseket tesz fel.

A fordított (reciprok) tanulás, amelyben egy kisebb tanulói csoport tagjai váltogatják a tanár a kérdező, az értelmező és az összefoglaló szerepeket.

Gondolkodási napló vezetése

A metakogníció fejlesztésének másik lehetősége a tanulási napló vezetése, amelyben a tanulók leírják gondolataikat a bizonytalan, kétértelmű dolgokról, és beszámolnak a megoldási tervükről egy-egy feladattal kapcsolatban.

Tervezés és önállóság kialakítása

A tanulóknak egyre növekvő felelősséggel kell rendelkezniük saját tanulásuk tervezése és szabályozása tekintetében.

A tanulóknak gondolkodniuk kell a tanulási feladatok tervének elkészítésén, amelyben felbecsülik a szükséges időt, összeállítják az anyagokat, és rendszerezik a feladat végrehajtásához szükséges teendőket.

Az értékelési kritériumokat a gyerekekkel együtt kell kialakítani, így azok megtanulhatják a kérdések feltevését és megválaszolását, miközben egy tananyagrészt feldolgoznak.

A gondolatmenet kikérdezése és nyomon követése

Irányítsuk a tanulók figyelmét a kognitív folyamataikra!

Háromlépéses eljárást:

- Először a tanulók tanári segítséggel tekintik át a feladatot, összegyűjtik a gondolatmenetre vonatkozó adatokat és megbeszélik az ezzel kapcsolatos érzéseiket.
- Ezután a csoport tagjai hozzáfűzhetik gondolataikat, meghatározhatják az alkalmazott gondolkodási stratégiákat.
- Végül értékelik a sikerességet, kizárják a nem megfelelő gondolkodási stratégiákat, meghatározzák azok értékét a további alkalmazásra vonatkozóan, és ígéretes alternatívákat keresnek.

Önértékelés fejlesztése

Az irányított önértékelés gyakorlata egyéni elbeszélgetés és ellenőrző kérdések segítségével valósítható meg, amely az önálló önértékelés kialakulásához vezet.

Fontos, hogy a tanulók rájöjjenek, hogy a tanulási tevékenység a különféle tantárgyakban hasonló, kezdjék el átvinni a tanulási stratégiákat az új helyzetekre is (transzfer).

Következtetések

Fontos a metakogníció tudatos és tervezett fejlesztése a tanítás (modellnyújtás) és tanulás folyamatában (a tanulók figyelmének a ráirányítása a saját tanulási folyamataikra).

A metakognitív stratégiák taníthatók és megtanulhatók.

Források

Jeffrey D. Karpicke, Andrew C. Butler & Henry L. Roediger III (2009) Metacognitive strategies in student learning: Do students practise retrieval when they study on their own?, *Memory*, 17:4, 471-479, DOI: [10.1080/09658210802647009](https://doi.org/10.1080/09658210802647009)

Metakognitív tudatosság. <https://ofi.oh.gov.hu/metakognitiv-tudatossag> (2021.november 09.)

Veenman, M. V. J., Van Hout-Wolters, B. H. A. M., & Afflerbach, P. (2006). Metacognition and learning: Conceptual and methodological considerations. *Metacognition and Learning*, 1, 3–14,

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

mta.hu

A MAGYAR
TUDOMÁNY
ÜNNEPE

MTA

MAGYAR
TUDOMÁNYOS
AKADÉMIA

